

VAD ÄR EGENTLIGEN CENSUR

Vad är egentligen censur på ett bibliotek? Är det något vi ska syssla med, i en viss utsträckning? Eller ska vi bara värna det fria ordet och rätten till information? Vad är förresten information? Ska det spela någon roll om den är "felaktig"? Kan vi över huvud taget bedöma det?

Jag har jobbat på bibliotek i ett år nu. En rad situationer har fått mig att tänka kring vårt uppdrag och var gränserna går för vad vi gör — och inte gör. Delvis handlar det om de ämnen som har blivit debatterade under året. Delvis handlar det om helt andra saker som har fått mig att undra vad biblioteksarbetet ska gå ut på.

Debatterandet började ordentligt — det vill säga även i bredare, icke-biblioteksriktade media — med "Tintin-gate". Vissa ville framhäva att det handlade om att flytta böcker från ett bibliotek riktat mot 10-13-åringar och att böckerna skulle kunna gå att få tag på utanför det lilla biblioteket med dess följaktligen begränsade urval — till exempel tio meter bort, på Serieteket. Andra ville framhäva att de album som hade plockats bort inte var *Tintin i Kongo* utan helt "vanliga" Tintin-album, som inte kan sägas vara mer fördomsfulla många än andra populärkulturella uttryck från 1900-talet. Ytterligare andra lade tonvikten vid att den som hade fattat beslutet inte var bibliotekarie och inte borde lägga sig i ett urval som bibliotekarierna redan hade bedömt.

Jag blev ganska paff över en del saker som sades i den debatten. Som att folkbiblioteken aldrig har haft *Tintin i Kongo*. Jodå. "Mitt" bibliotek hade flera ex. En äldre kvinna kom fram och ville reservera titeln för att se vad debatten handlade om. Då blev hon den trettonde i kön - vilket visar på vikten av att ha kvar ett material så att det kan bedömas. Om och om igen. Inte bara av bibliotekarierna.

Sedan kom "Lilla Hjärtat". En figur i böcker för mycket små barn, som hade funnits på biblioteken i flera år utan att någon reagerade. Nu kom reaktionerna. Alltifrån att det var fånigt och att man inte alls borde dra paralleller till pickaninny och blackface, till att det vore "som i USA" att börja rensa ut. Vi gör ett urval, det kommer vi alltid att göra — men vad gör vi när ett urval vi

har gjort drabbas av kritik? Kommunen jag jobbar i valde att gallra alla böcker med Lilla Hjärtat. Jag tycker att det var en på många sätt nödvändig reaktion. Som litteraturvetare menar jag att ingen tolkning kan sägas existera i en text eller en bild på ett naturligt och självklart sätt, men att en tolkning uppstår så fort någon läser eller betraktar. Den här tolkningen var för drabbande för att kunna

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Icke-kommersiell-inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> Verket har publicerats i www.globalarkivet.se.

TEMA: CENSUR

suddas ut ur bilderna och texterna. Det är på många sätt sorgligt att därför försöka suddas ut bilderna och texterna i sig, men åldersgruppen gjorde det svårt att fortsätta lägga ner Lilla Hjärtat-böckerna i Stina Wirsén-korgen.

Detta är två fall av urval som har debatterats mycket flitigt. Man kan förstås undra var gränserna går. Om vi gallrar *Tintin i Kongo* och Lilla Hjärtat, vad gör vi då med Pippi? Eller med alla extremt könsstereotypa böcker? Vad har vi för roll? Vi är inte pedagoger.

Foto: Johanna Dalmalm

Vi kan inte granska allt och bara låta det som passar alla våra egna värderingar passera nålsögat och nå låntagarna. Men vad ska vi göra med inköpsförslag som rör romaner med uttalat vit makt-tema? Att underlåta att köpa in förtäckt propaganda som inte ens står för att den är propaganda kan kännas mycket mer självklart än att inte

köpa in vinklade debattböcker, så länge många åsikter täcks in i det totala beståndet. Men vi kan kanske inte låta bli att vara en del av den PK-maffia som SD hatar — och det vore inte så önskvärt som strävan.

När jag visades runt på Carolina Rediviva av en pensionerad bibliotekarie fick jag veta att allt nazistiskt material förvaras i källaren så att den som kräver att läsa det kan bedömas. Forskare får läsa men inte vanliga dödliga nazistsympatisörer. Få bibliotek skulle avstå från att köpa — eller åtminstone fjärrlåna in — *Mein Kampf*. Det är ju en klassiker. Många bibliotek fjärrlånar glatt in scientologi-litteratur och annat som de själva inte skulle köpa. På så sätt kan man låta bli att visa upp vissa böcker och samtidigt slippa ifrågasätta informationsbehov. Å andra sidan har jag själv laddat ner *Mein Kampf* som ljudbok ur en mediejukebox som SSB tillhandahöll. I detta väldigt begränsade urval på kanske hundra titlar hade någon gjort ett val: *Mein Kampf* skulle finnas med, snarare än många andra "klassiska" verk.

I bibliotekarietutbildningen som jag går blev vi snabbt uppmärksammade, via kurslitteraturen, på biblioteksklimatet i USA. Att låntagare kräver att böcker ska tas bort från hyllorna - och att det, bland argumenten som kan nämnas för att förklara varför, är fullt naturligt att skriva "homosexualitet". Att nästan alla bibliotek tillämpar filter på publika datorer som bland annat gör det omöjligt att läsa om bröstcancer eller könssjukdomar. Filter tar automatiskt bort allt som nämner vissa ord — ett billigt, men extremt trubbigt verktyg vars urvalsmekanismer aldrig är offentliga. Så är det inte i Sverige. Vi kräver att låntagare ska följa regler och vi förbehåller oss rätten att blockera eller anmäla de som bryter mot svensk lag, men vi filtrerar inte. Eller?

En dag när det var lugnt i disken surfade jag. Tänkte att jag skulle gå in på Hallongrottans hemsida. Poff! "Denna hemsida kan inte visas på grund av sitt innehåll. Kontakta it-stöd om du ändå vill se sidan och förklara varför." Gissa om jag blev upprörd - och ringde it-stöd som genast låste upp sidan eftersom jag ju uppenbarligen ville se den. När jag krävde en förklaring var det tydligen spam-filtret som per sin automatik hade omöjliggjort visning. "Vet du vad som finns på den här sidan?", frågade it-teknikern. "Det är en feministisk HBTQ-bokhandel", morrade jag. "Ja, men de säljer faktiskt sexleksaker", var svaret. Men sidan var uppläst och jag fick vet att det bara var på personaldatorer som den hade blockerats. Besökarna får gärna titta på sexleksaker. Och det gläder ju vilket biblioteksarbetande hjärta som helst.

Sebastian Lönnlöv